

A DESZPOTA-MÉLTÓSÁG BIBLIOGRAFIÁJÁHOZ.

THALLÓCZY LAJOSTÓL.

Abból az alkalomból, hogy III. Béla király emlékezetét egy dr. Forster Gyula szerkesztette kimerítő diszmunká örökitette meg, behatóbban kellett foglalkoznunk a byzantin udvari hierarchia főméltóságával: a deszpota-méltósággal.

Felhasználtuk a byzantin források nyújtotta ismeretes anyagot, számba vettük az idevágó szakirodalmat, csak egy munkát nem sikerült — legalább nekünk — a monarchia nagyobb könyvtáraiban föllelnünk, melyről már Engel Keresztély is — a ki csak címét idézi — azt írja, hogy a bécsi udvari könyvtárban nincs meg.¹

E könyv czíme: *Lo scettro del despota, o vero del titolo, e dignita dispotale. Discorso storico, politico e giuridico.* Szerzője: *Andrea-Giuseppe Gittio*, patritio Chietino, Beneventano, e Romano, Cavaliere, e Libero Barone del Sacro Romano Imperio, un de coppiieri di Sua Maestà Cesarea, e del suo Consiglio, etc. *Accademico della suprema impiriale Arciacademia nella Corte Cesarea, e di quasi tutte le primarie dell' Italia, detto il Bizzarro.*

Engel Zanetti nyomán tudta, hogy a munka 1697-ben jelent meg, s megjegyezte, hogy a Nemanja családra vonatkozólag egy-némely adatokat tartalmaz. Újabban a nápolyi nemzeti könyvtárban (170. I. 25) őrzött példány alapján alkalmunk nyílt a munka áttanulmányozására.

A munka ívrét alakú s XXIX + 120 ívrét lapot tartalmaz. Czímlapja barokk izlésű trofeum keretben tartalmazza a rövid címet, alól a szerző czímere, fölötte vignette-kép: lebegő angyal jobb kezében deszpota-süveget, bal kezében gyöngyös kormánypálczát tart. Fenn a czím fölött Neptun, a vizek istene látszik. Nyomatott Nápolyban Giacomo Raillard nyomtató-műhelyében, szép, nagy cicero betűkkel, széles margóján kurziv petittel a jegyzetek.

A munka Silvestro Valiero (Falier) velencei doganak, a görög imperium deszpotájának van ajánlva. Az előszóban elmondja a szerző, hogy négy évig követe volt a spanyol királynak a császári udvarnál s hazatérőben megfordult Velenczében, a hol

¹ Gesch. v. Serwien und Bosnien, 129 és 205. l.

Nanival a köztársaság tudós procuratorával gyakran értekezett s közölte vele abbéli meggyőződését, hogy Velenczét a királyi czím illeti meg. Naninak nagyon tetszett az eszme s biztatta, hogy írja meg ebbeli nézeteit. Meg is tette s e munkája megjelent: »La regia corona al corno ducale di Venezia per *cinque* titoli innessata« czím alatt. Ez öt czím közül az utolsó: a *deszpota* czíme s méltósága, melyet 1204-ben Dandolo herczeg nyert el hivatalbeli *utódaira* is kiterjesztett hatáskörben. Minthogy vannak, a kik ezt a méltóságot — úgymond — nem veszik egynek, szerző e munkájában a fennmaradt kútforrások alapján azt akarja bebizonyítani, »hogy a deszpota méltósága és méltóságát jelző *scep-truma* egy s ugyanaz a királyival.«

Az előszó után — mely 1697 július 16-ikán Nápolyban kelt — két szonett következik a szerző dicsőítésére. Az egyiket: *Carolus de Sancto Severino, Bisinianus et Pacechi princeps*, a másikat *Paolo di Sangro, principe della città di San-Severino, duca di Torre-maggiore, marchese di Castelnuovo* írta. Az elől említett latinúl, a második olaszúl írta meg versezetét, mely utóbbi közé (XII. l.) a szerző arcképe van iktatva.

A fametszet rajzolója s vésője: »*Teresia del Po', Academica Romana.*« Körirata:

D. Andreas-Joseph de Giptio, patricius Teatinus, Beneventanus et Romanus, Eques ac Liber Baro S. Romani Imperij, unus ex Pincernis S. Caesareae Maiestatis eiusque à Consilijs atque eidemmet a Sacra Catholica Maiestate ablegatus etc.

Maga a kép egy negyven év körül lévő szabályos arczú, fürtösen fésült, rokonszenves, vékony bajszú, brokátba öltözött, könyvet tartó diplomatát ábrázol.

A XV. és XVI. lapon a könyvvizsgálók: Tommaso Bruno és Antonio Ardia jezsuiták magasztalják a munkát. A XVII—XXIV. lapon szerző felsorolja mindazokat a munkákat, melyeket művében felhasználott. Összesen 270 munkának a czímét közli, mely források közé még a szentírást is fölveszi. E munkák közül közöljük azoknak a czímét, melyek genealogiai tartalmúak. Egyfelől jellemzik a genealogiai tanulmányok akkori színvonalát, másfelől a kutató, ha elvéve is, gyakran talál az antiquált forrásokban is oly adatot, mely becses nyomra vezet.

Ime a munkák jegyzéke :

- Albizijs Antonius, Principum Christianorum Stemmata.
 Alciatus Andras, Emblemata.
 Aldimari Biagio, Hist. genealog. della famiglia Carafa.
 Ammirato Scipione, Famigli e nobili Napoletane.
 Ammirato Scipione, Vita del re Ladislao.
 Ammirato Scipione, Alberi incisi di diverse famiglie e prencipi.
 D'Angelo Andrea, Duca di Drivasto, Genealogia d' Imperadori Rom. e Constantinopolis e Re etc. (corre ancora latino).
 Ansalonius Petrus, Relatione della sua famiglia.
 Borrellus Carolus, Vindex Neapolit. Nobilitatis.
 Campanile Filiberto, Armi et insegne de Nobili.
 Capecelatro Francesco, Libro dell' Arme delle Famiglie Nobili Napolitane.
 Caputo Nicolò, Discendenza della Real Casa d' Aragona.
 Carrillo Alonso, Origen de la Dignidad de Grande de Castilla.
 Cartari Antonio, Armi et insegne delle famiglie.
 Contarino Luigi, Della Nobiltà di Napoli.
 De Crescenzi G. Pietro, Corona della Nobiltà d' Italia.
 de Fariay Sousa Manuel, Notas al Nobiliario del Conde D. Pedro de Portugal.
 Fiore Giovanni, Calabria illustrata.
 Franco Antonio, Compendio delle scritture della famiglia di Franco del Seggio.
Gittio Andrea Barone,¹ Bilancia storica, politica e giuridica.
Gittio Andrea Barone, Regia Corona al Corno Dogale di Venetia per cinque Titoli innestata.
Gittio Andrea Barone, Descritt. dell' Albero della famiglia di Lagonessa.
Gittio Andrea Barone, Memorial impresso por el Principed e Acaya sobre su pretencion de cubirse en España.
Gittio Andrea Barone, Istoria Genealogica della Despotale, e Real Famiglia di Tocco.
 Guichenon Samuel, L'histoire genealogique de la royale maison de Savoye.
 Lascaris Constantinus, De nomine, ac dignitate Despotae ad Cardinalem Aragoniae epistola.
 Lavaña Juan Battista, Notas al nobilitacio del Conde Pedro de Portugal.
 de Lellis Carlo, Discorsi delle famiglie nobili Napolit.
 de Luca Ptolemaeus, Genealogia regum Siciliae post indicem annalium Zuritae.
 Marchesius F., De Neapolitanis familiis.
 Marra Ferrante, Discorsi delle famiglie imparentate colla casu della Marra.
 Mendoza de Salazar Pedro, Origen de las dignidades seglares de Castilla, y Leon.
 de Molina Gonçalo, Historia de la Nobleza de Andaluzia.
 Monaldi Pietro, Istorie delle famiglie Fiorentine.
 Parisien Anselme, Histoire genealogique de la maison Royale de France.
 Pelliçer Joseph, Justificacion de la Grandeza del Conde de Miranda.

¹ A könyv szerzője.

- Pietri Francesco, Cronologia della famiglia Caracciola.
 à Puteo Julius, Imperialis Gentis Lascaris Genealogia.
 Reusnerus Elias, Genealogiae, sive opus genealogicum de familiis
 imperatorum, regum et principum.
 Ritterssusius Nicolaus, Exegesis historica genealogica.
 Ritterssusius Nicolaus, Genealogiae imperatorum etc.
 de Saint Marthe, Histoire genealogique de la maison de France.
 de Salazar don Luis, Historia genealogica de la Casa de Silva.
 Sansovino Francesco, Origine delle famiglie illustri d' Italia.
 Sicola Sigismundo, La nobiltà gloriosa ò vita di S. Aspreno.
 Thuret D. A., Le grand arbre et genealogie des Roys de France,
 presentée au Roy 1665.
 Tutini Camillo, Discorsi de sette officii del Regno di Napoli.
 Vredius Olivarius, Genealogia comitum Flandriae.
 Zabarella Giacomo, Arbore e genealogia de Valerii.
 Zabarella Giacomo, Discendenze Regie e Imperiali della Casa Commina.

Ezután következik 112 lapon egyfolytában (nem fejezetekben) az értekezés és 8 lapon egy eléggé kimerítő név- és tárgymutató. Minket e munka leginkább azért érdekelt, mert — mint említők — Engelnek Zanetti nyomán tett ama kijelentése, hogy a Nemanjokról tartalmaz adatokat, azt gyaníttatá, hogy Gitti esetleg új forrásokat használt. Átolvastuk a munkát, de konstatálhatjuk, hogy a byzanti írókon s magyarázóikon, Du Cange, Leuenclavius, Mauro Orbini, Luccari s Luciuson kívül egyetlen érdemleges forrást sem használt, s egy ismeretlen adatot sem tartalmaz. Jogtörténeti fejtegetései is nagyon primitívek s a mit bizonyítani akar nagy apparatussal, hogy a deszpota méltóságot a keleti császárok adományozták, hogy az nem volt hivatal, mindezt forrásai, melyeket szó szerint s nem mindig illő helyen idéz, világosabban megmondják. Többet, mint a mennyit Codinus Curopalata ír, ő sem tud. Az egész munkálat tehát nagy tudálékossággal íratott alkalmi írat, mely csak mint genealogiai bibliograficum érdemli meg a felemlítést.

A szerző életrajzi adatairól csak annyit tudunk, hogy 1675-ben mint a spanyol király követe Bécsben megkapta a birodalmi lovagságot. (Cs. és kir. titk. levéltár, Reichsb.) Bővebbet esetleg Simancasban találhat róla, a kit Gitti, mint genealogiai író érdekel. Valószínű, hogy tanulmányairól Velenczében még bővebb adatokat tartalmaz felőle a Szent-Márk-könyvtár s a köztársaság levéltára. Munkái közül olvastuk még a Délalbaniában jeleskedett Tocco családról szóló munkáját, de ez is Du Cange nyomán készült.